

PTOP

Observatori del Paisatge

Terres de l'Ebre

Catàleg de paisatge

Volum IIb

Memòria

Aprovació definitiva
Juliol de 2010

ÍNDEX VOLUM 2b

2. LES UNITATS DE PAISATGE

Muntanyes de Tivissa-Vandellòs	249
Serres de Cardó-Boix	271
Los Ports	293
Plana del Baix Ebre-Montsià	317
Paisatge fluvial de l'Ebre	341
Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba	369
Litoral del Baix Ebre	389
Serres de Montsià-Godall	411
Delta de l'Ebre	435

ÍNDEX DE MAPES

Muntanyes de Tivissa-Vandellòs. Situació	251
Muntanyes de Tivissa-Vandellòs. Miradors i itineraris	265
Muntanyes de Tivissa-Vandellòs. Valors en el paisatge. Valors estètics	267
Muntanyes de Tivissa-Vandellòs. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	269
Serres de Cardó-Boix. Situació	273
Serres de Cardó-Boix. Miradors i itineraris	287
Serres de Cardó-Boix. Valors en el paisatge. Valors estètics	289
Serres de Cardó-Boix. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	291
Los Ports. Situació	295
Los Ports. Miradors i itineraris	311
Los Ports. Valors en el paisatge. Valors estètics	313
Los Ports. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	315
Plana del Baix Ebre-Montsià. Situació	319
Plana del Baix Ebre-Montsià. Miradors i itineraris	335
Plana del Baix Ebre-Montsià. Valors en el paisatge. Valors estètics	337
Plana del Baix Ebre-Montsià. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	339
Paisatge Fluvial de l'Ebre. Situació	343
Paisatge Fluvial de l'Ebre. Miradors i itineraris	363
Paisatge Fluvial de l'Ebre. Valors en el paisatge. Valors estètics	365

Paisatge Fluvial de l'Ebre. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	367
Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba. Situació	371
Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba. Miradors i itineraris	383
Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba. Valors en el paisatge. Valors estètics	385
Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	387
Litoral del Baix Ebre. Situació	391
Litoral del Baix Ebre. Miradors i itineraris	405
Litoral del Baix Ebre. Valors en el paisatge. Valors estètics	407
Litoral del Baix Ebre. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	409
Serres de Montsià-Godall. Situació	413
Serres de Montsià-Godall. Miradors i itineraris	429
Serres de Montsià-Godall. Valors en el paisatge. Valors estètics	431
Serres de Montsià-Godall. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	433
Delta de l'Ebre. Situació	437
Delta de l'Ebre Miradors i itineraris	455
Delta de l'Ebre. Valors en el paisatge. Valors estètics	457
Delta de l'Ebre. Valors en el paisatge. Valors històrics, socials, simbòlics i identitaris	459

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 11.1. Vista general del sector occidental de les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs	249	Figura 11.16. Hortets vora el nucli urbà de Tivissa que van haver de ser reconstruïts arran de les pluges torrencials del setembre de l'any 1971	256
Figura 11.2. Conreus amb el nucli de Tivissa i la Llena al fons	250	Figura 11.17. Mas-torre d'en Sedó	257
Figura 11.3. Bancals abandonats de pedra en sec a l'interior de les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs	250	Figura 11.18. Vista de la Mola de Genessies	257
Figura 11.4. Torres elèctriques d'alta tensió i zona cremada als vessants litorals de les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs	250	Figura 11.19. Vistes, des del Montalt (Serra de Llaberia) de la Serra de Tivissa en primer terme i de la boira remuntant pels Burgans en segon terme.....	258
Figura 11.5. Platja de la Rojala-el Torn	250	Figura 11.20. Dinàmica dels usos del sòl a les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs, 1992-2002	259
Figura 11.6. Les parets de roca i les cingleres modelades en roques calcàries són un dels trets característics de les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs com les de la serra de Tivissa i la Llena. Punta de Jovara, a l'extrem nordoccidental.....	252	Figura 12.1. De dreta a esquerra: Morral de Cabrafeixet, Punta de la Buinaca i les Moles	271
Figura 11.7. Panoràmica de la Portellada i de la mola del Nadell	252	Figura 12.2. Conreu d'oliveres amb marges de pedra en sec.....	272
Figura 11.8. Mas-torre d'Aumet	253	Figura 12.3. Relleu càrstic	272
Figura 11.9. Mostra d'antics conreus abançalats colonitzats per vegetació espontània als Dedalts de Vandellòs	254	Figura 12.4. Vall de Cardó amb el balneari al centre	272
Figura 11.10. Vista general del Barranc de Llèria, que colecta part de les aigües dels vessants marítims de les muntanyes de Vandellòs	254	Figura 12.5. Parc eòlic instal·lat al 2006	272
Figura 11.11. Usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre.....	255	Figura 12.6. Vegetació mediterrània típica	274
Figura 11.12. Usos i cobertes del sòl a les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs	255	Figura 12.7. Formacions calcàries a la Serra del Boix. Zona de Cabrafeixet	274
Figura 11.13. Sector septentrional de les muntanyes de Vandellòs. Una línia elèctrica d'alta tensió travessa pel coll de la Portella. Les pinedes de pi blanc colonitzen els vessants septentrionals de la Punta del Pallars	255	Figura 12.8. Ermita de San Simeó o de la Columna al 1915 i al 2009	275
Figura 11.14. L'existència del complex energètic al coll de Balaguer és el que caracteritza en bona mesura el paisatge del sector litoral de la unitat		Figura 12.9. Ermita de Sant Josep	275
Figura 11.15. El paisatge actual de les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs està condicionat, com a la majoria de muntanyes mediterrànies, pels incendis periòdics. A la fotografia superior, aspecte després del foc que va assolir part de la unitat l'abril de l'any 2006.....	256	Figura 12.10. Balneari de Cardó i el seu entorn. Imatges preses al 1914	276
		Figura 12.11. Grans usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre.....	276
		Figura 12.12. Grans usos i cobertes del sòl de les Serres de Cardó-Boix.....	276
		Figura 12.13. Cultius de secà (oliveres i ametllers)	276
		Figura 12.14. Nucli urbà de Rasquera	277
		Figura 12.15. Espai agrícola amb massa boscosa. Al fons, el parc eòlic de Pebesa.....	277

Figura 12.16. El balneari de Cardó, segons un dibuix de Jaume Pahissa publicat per Cayetano Barraquer y Roviralta el 1906	278	Figura 13.7 Parts més elevades del massís amb pinedes de pinassa. Al fons, la Punta de l'Aigua (1.083 m)	297
Figura 12.17. Torre de Fullola	278	Figura 13.8 Viola d'aigua (<i>Pinguicula dertosensis</i>). Endemisme dels Ports	297
Figura 12.18. Balneari de Cardó	279	Figura 13.9 El Clot de l'Hospital és un dels primers indrets habitats dels Ports	297
Figura 12.19. Ermita de la vall de Cardó que encara conserva algunes parets	279	Figura 13.10. Vallcaneres. S'hi observa el mas de Vallcaneres i al fons el Catinell i l'ombria del pi Gros.	298
Figura 12.20. Bassa del Pouet de l'Amoròs	279	Figura 13.11. Pujada al Port des de Carreretes. Imatge presa des del Caragol. S'hi observa el traçat del nou camí, a sota, i el de l'antic, el de sobre	298
Figura 12.21. El patrimoni agrícola (marges, casetes, oliveres...) de les Serres de Cardó-Boix, tenen elevats valors estètics		Figura 13.12. Zona preparada per iniciar les repoblacions. Anys 60	298
Figura 12.22. Creu de Santos (934 m)	280	Figura 13.13. Incendis forestals majors de 50 ha període 1966-2006	299
Figura 12.23. Zona agrícola abandonada al barranc de les Nines	280	Figura 13.14. La ramaderia ovina i caprina ha anat desapareixent, en canvi, hi ha certes zones dels Ports on encara hi pasturen bous i vaques.....	299
Figura 12.24. Les dinàmiques d'abandonament amb posterior propagació del foc són les més importants en aquesta unitat de paisatge	281	Figura 13.15. Grans usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre.	299
Figura 12.25. Dinàmica dels usos del sòl a les Serres de Cardó-Boix, 1992-2002	281	Figura 13.16. Grans usos i cobertes del sòl als Ports	299
Figura 12.26. Els elements de pedra en sec i, en concret, els marges, són una bona mostra de fins on arribava l'espai agrícola actualment abandonat	281	Figura 13.17. Picasso. <i>Mas de Quiquet</i> . Horta de Sant Joan, 1898	300
Figura 12.27. Mas de Cuello i el seu entorn, desforestat pels incendis	282	Figura 13.18. Francesc Gimeno. <i>Camí del Port. Tortosa</i> . (c.1914-15)	300
Figura 12.28. Les formes geològiques de la serra de Cardó-el Boix identifiquen aquest indret	283	Figura 13.19. Pere Falcó. <i>La vacada pasturant</i>	301
Figura 13.1. Vista panoràmica de la bassa de la Refoia al Massís dels Ports	293	Figura 13.20. La cabra salvatge ha augmentat en nombre durant els darrers anys. Aquest fet demostra que els Ports són un important sistema natural que permet l'establiment de fauna molt variada	301
Figura 13.2. Cingleres escarpades al barranc de Lloret, a la vessant oriental dels Ports	294	Figura 13.21. Cova del Vidre des de la Cresta del Marturi	302
Figura 13.3. Patrimoni construït dels Ports, en concret, el Mas Blanc	294	Figura 13.22. Pujada al Port des de Carreretes. Obres del nou camí, actualment única pista forestal dels Ports asfaltada	302
Figura 13.4. Reserva Natural Parcial de les fagedes dels Ports	294	Figura 13.23. Font del Toscar	302
Figura 13.5. Perfil topogràfic dels Ports des de les terrasses fluvials a l'altura de Campredó	294		
Figura 13.6. Barranc del Carrer Ample a Horta de Sant Joan	296		

Figura 13.24. El massís dels Ports té molts valors paisatgístics. Així ho demostra la pràctica d'activitats a l'aire lliure com el senderisme	303	Figura 14.10. Mas de Patricio (S. XIX), també conegut com a mas de les Setenes, al terme municipal d'Ulldecona.....	322
Figura 13.25. Panoràmica del Tossal d'Engrilló o Montsagres. Al fons les riberes de l'Algars	304	Figura 14.11. Paisatge actual rural a la plana del Montsià. Terme municipal de Mas d'enVerge ..	323
Figura 13.26. Panoràmica del conjunt paisatgístic format pel mas dels Trencladers, les construccions de pedra en sec i la vegetació	304	Figura 14.12. Grans usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre	323
Figura 13.27. Racó dels Capellans i Forat de l'Abella	305	Figura 14.13. Grans usos i cobertes del sòl a les Planes del Baix Ebre-Montsià	323
Figura 13.28. Dinàmica dels usos del sòl als Ports. 1992-2002	305	Figura 14.14. Nucli urbà de la Galera. Imatge presa des de la Torre de la Galera	323
Figura 13.29. Degradació del Patrimoni construït. A la imatge el mas de les Valls	306	Figura 14.15. Oliverar i nucli urbà del Mas de Barberans	324
Figura 13.30. Augment de la massa forestal en detriment dels espais agrícoles	306	Figura 14.16. Robert Escoda. <i>Olivera</i>	324
Figura 13.31 Construcció a sota d'una balma	307	Figura 14.17. Leonardo Escoda. <i>L'ós del vent</i> . Tortosa, 2005	324
Figura 13.32. Cova dels Adells. Patrimoni geològic amb elevades potencialitats	307	Figura 14.18. Pili Lanau. <i>Comptar oliveres</i>	325
Figura 14.1. Plana del Baix Ebre i Montsià. Al fons el massís dels Ports. Imatge presa des de la Serra de Godall	317	Figura 14.19. Foies de la Rambla de la Galera	325
Figura 14.2. Barraca de pedra en sec ubicada al terme municipal de la Sénia	318	Figura 14.20. Pont que creua el barranc de la Galera. Límit entre els municipis d'Ulldecona, al sud i Tortosa, al nord. En aquesta imatge també s'hi observa la torre de defensa de la Galera	325
Figura 14.3. Monoconreu d'oliveres. Imatge presa des de les faldes del Massís dels Ports, al Mas de Barberans	318	Figura 14.21. Mas de Sant Pau, al terme municipal de Masdenverge	326
Figura 14.4. Barranc de la Galera	318	Figura 14.22. Els marges de pedra en sec de les planes del Baix Ebre i el Montsià constitueixen un referent per a molta de la població resident	326
Figura 14.5. Canal Xerta-Sénia	318	Figura 14.23. Oliverar de la Plana del Baix Ebre-Montsià	326
Figura 14.6. Barranc de Sant Antoni	320	Figura 14.24. Camí d'accés a una finca d'oliveres realitzat amb pedra en sec	326
Figura 14.7. Màquies i garrigues als secans del Montsià	320	Figura 14.25. Vistes de la Plana del Baix Ebre i el Montsià des del mirador del Mas de Barberans ..	327
Figura 14.8. Torre de la Galera (XIII-XVI)	321	Figura 14.26. Imatge presa des de la carretera TV-3421 prop del Mas de Barberans.....	327
Figura 14.9. Ovelles pasturant a sota les oliveres. Primera meitat del segle XX	321	Figura 14.27. Vistes de la zona nord de la Plana del Baix Ebre i Montsià des del camí de les Fonts ..	328
		Figura 14.28. Plantació intensiva d'oliveres. Al fons, Masdenverge i la Galera	328

Figura 14.29. Dinàmica dels usos del sòl a la Plana del Baix Ebre-Montsià 1992-2002	328	Figura 15.12. Façana fluvial del Castell del Bisbe a Tortosa al 1923	346
Figura 14.30. Parc fotovoltaic al barri dels Valentins, Ulldecona	328	Figura 15.13. Usos i cobertes del sòl al Paisatge Fluvial de l'Ebre	347
Figura 14.31. Antic Canal Xerta-Sènia	329	Figura 15.14. Usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre	347
Figura 14.32. La degradació dels elements del patrimoni construït és una de les dinàmiques del paisatge de la Plana del Baix Ebre i el Montsià	329	Figura 15.15. Arrossars a la zona de la Carrova. TM Amposta	348
Figura 14.33. El paisatge agrícola de secà a les planes del Baix Ebre i Montsià està totalment lligat al destí de l'agricultura i, en concret, al conreu de l'olivera	330	Figura 15.16. Paisatge urbà del nucli urbà d'Amposta	348
Figura 14.34. Caseta construïda amb la tècnica de la pedra en sec. Aquest element, amb el seu entorn, són exemples de l'elevat patrimoni històric, rural i agrícola d'aquestes planes	330	Figura 15.17. TV-3408 des d'Amposta fins a Sant Carles de la Ràpita paral·lela al canal de navegació de Carles III	349
Figura 15.1. Terrasses fluvials de l'Ebre. Imatge presa des de la Torre de la Carrova (Amposta)	341	Figura 15.18. César Estrany. <i>La Torre de la Carrova</i> . Amposta, 2005	350
Figura 15.2. Tortosa i el riu Ebre des del Castell de la Suda. Al fons el perfil del massís dels Ports	342	Figura 15.19. Frederic Mauri. <i>La fàbrica de ciment</i> . Xerta	350
Figura 15.3. Conreus de cítrics i arròs. Al fons el pont del tren que travessa el riu Ebre i el nucli urbà d'Amposta	342	Figura 15.20. Benet Espuny. <i>Ribera de l'Ebre entre Bitem i Tivenys</i>	350
Figura 15.4. Ullals de l'Arispe	342	Figura 15.21. Ferran Arasa. <i>El canal</i>	350
Figura 15.5. Nova urbanització al terme municipal de l'Aldea	342	Figura 15.22. Santiago Soro. <i>Aqua</i> , 2007. Monument al Regant	350
Figura 15.6. Imatge aèria del Paisatge fluvial de l'Ebre on s'observa el mosaic de conreus de regadiu en tots dos marges del riu	344	Figura 15.23. Ullals de l'Arispe al marge dret del pre-delta	351
Figura 15.7. Roquissars observats des de la C-12, entre Vinallop i Amposta	344	Figura 15.24. Fabrica de ciment amb valor històric-cultural i Assut de Xerta i Tivenys	351
Figura 15.8. Panoràmica del Paisatge Fluvial de l'Ebre al 1914. Al fons Tortosa i els vessants de Tivenys al coll de l'Alba	345	Figura 15.25. Pont Penjant d'Amposta. Referent identitari del paisatge fluvial de l'Ebre	352
Figura 15.9. Canal de l'Esquerra de l'Ebre i la via del tren separant el Polígon Industrial del Baix Ebre (a la dreta) de l'espai agrícola de Soldevila (a l'esquerra)	345	Figura 15.26. Torre de la Carrova. Al fons, les primeres terrasses al·luvials del riu Ebre	352
Figura 15.10. Navegació a Vapor a Tortosa. 1914	346	Figura 15.27. Torre de defensa de Font de Quinto	352
Figura 15.11. Plaça de Remolins (Tortosa) l'any 1923. Al fons les muralles del Castell de la Suda	346	Figura 15.28. El cultiu de l'arròs ha augmentat en superfície durant els darrers anys	353
		Figura 15.29. Obres d'urbanització i primers edificis de la nova taca urbana del terme municipal de l'Aldea, a la vora del riu Ebre i disgregada del nucli urbà actual	353
		Figura 15.30. Dinàmica dels usos del sòl al paisatge fluvial de l'Ebre 1992-2002	354

Figura 15.31. Noves urbanitzacions al pre-delta. En aquesta imatge s'observa una que hi ha al terme municipal de l'Ampolla	354	Figura 16.10. El conreu de secà de l'olivera és el que ocupa més superfície en aquesta unitat	373
Figura 15.32. Activitat extractiva en actiu als Argilers de Campredó	354	Figura 16.11. Grans usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre	374
Figura 15.33. Nucli antic de Tortosa amb la degradació com a principal impacte detectat en aquest indret	354	Figura 16.12. Grans usos i cobertes del sòl als Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba	374
Figura 15.34. Vistes de la Catedral de Tortosa i el riu Ebre des del Castell de la Suda	356	Figura 16.13. Lluís Llop. <i>Ermita del Coll de l'Alba (Tortosa)</i> . 1987	374
Figura 15.35. Vistes des de la torre de la Carrova direcció sud	356	Figura 16.14. Lluís Llop. <i>Ermita del Coll de l'Alba (Tortosa)</i> . 1999	374
Figura 15.36. Plantacions de cítrics a la zona de la Carrova	357	Figura 16.15. Lluís Llop. <i>Ermita de Mig Camí (Tortosa)</i> . 2000	375
Figura 15.37. Casa de camp abandonada pròxima a la carretera C-12 entre Tortosa i Amposta.	357	Figura 16.16. Castell de la Suda de Tortosa	375
Figura 15.38. Catalunya Sud. Nou polígon industrial entre els termes municipals de Tortosa i l'Aldea ...	357	Figura 16.17. Ermita de la Mare de Déu de la Providència o de Mig Camí	375
Figura 15.39. Àrea amb activitats extractives, en concret, argilera. Terme municipal de Tortosa	358	Figura 16.18. La proximitat als nuclis de població afavoreix l'excursionisme	376
Figura 16.1. Dispersió de casetes entre camps d'oliveres i pinars de pi blanc	369	Figura 16.19. 'Estrelleta' de Mig Camí. Segment del peduncle d'un crinoideu	376
Figura 16.2. El cultiu de l'olivera en pendent encara es troba ben conservat en determinats indrets ..	370	Figura 16.20. Vistes dels vessants de Cardó o de la unitat Vessants de Tivenys - Coll de l'Alba des del coll de Som	376
Figura 16.3. Caseta tradicional amb finca abandonada	370	Figura 16.21. Ermita de la Mare de Déu del coll de l'Alba	377
Figura 16.4. Casa de principis del segle XX a la Carretera de la Simpàtica	370	Figura 16.22. Dinàmica dels usos del sòl a les Vessants de Tivenys - Coll de l'Alba, 1992-2002	377
Figura 16.5. Antenes de comunicació de Coll-Redó, referent visual de la unitat	370	Figura 16.23. Espai on proliferen casetes o xalets	377
Figura 16.6. La massa boscosa s'intercala entre les parcel·les de conreu de secà	372	Figura 16.24. Finca que s'ha transformat de forestal a agrícola intensiu	378
Figura 16.7. Castell de Sant Domènec (Tortosa). Inicis del segle XX	372	Figura 16.25. El procés d'abandonament del cultiu de secà en pendent, genera la pèrdua tant del patrimoni construït (a la imatge s'observa una solcida d'un marge), com de patrimoni natural (en aquest cas, oliveres)	378
Figura 16.8. Exemplars tan majestuosos com el de la imatge demostren l'antiguitat del cultiu de l'olivera en aquests vessants	373	Figura 16.26. Camí rural amb signes evidents de falta de manteniment	379
Figura 16.9. Nucli urbà de Tivenys al 1915 i en l'actualitat. Al llarg del darrer segle s'hi observen pocs canvis a nivell urbanístic	373	Figura 16.27. Parcel·la amb edifici de principis del segle XX a la carretera de la Simpàtica ..	379
		Figura 17.1. Urbanització del Perelló. Al fons el Delta de l'Ebre i el Far del Fangar	389

Figura 17.2. Cala de Sant Jordi, a l'Ametlla de Mar	390	Figura 17.22. Port natural de l'Estany a l'Ametlla de Mar	398
Figura 17.3. Conreus de secà amb construccions de pedra en sec	390	Figura 17.23. Platja de Santa Llúcia, al terme municipal del Perelló.....	398
Figura 17.4. Plana o Desert de Sant Jordi d'Alfama	390	Figura 17.24. Els darrers anys han aparegut grans equipaments hotelers a pocs metres de la façana litoral	399
Figura 17.5. L'Ametlla de Mar, poble d'origen pesquer	390	Figura 17.25. Urbanització inacabada i abandonada al terme municipal de l'Ametlla de Mar	399
Figura 17.6. Brolles a la plana o desert de Sant Jordi de l'Ametlla de Mar	392	Figura 17.26. Dinàmica dels usos del sòl al Litoral del Baix Ebre, 1992-2002	400
Figura 17.7 L'ampolla vista des de la platja al 1916	393	Figura 17.27. Eix d'infraestructures format per l'autopista AP-7 i el ferrocarril.....	400
Figura 17.8. Calafat any 1967 i al 2007, l'Ametlla de Mar	393	Figura 17.28. Vial de servei de la AP-7. En aquesta imatge s'hi observa la tanca de seguretat que ressegueix l'AP-7 al llarg de tot el seu recorregut	400
Figura 17.9. Imatge antiga (esquerra) i actual (dreta) del port de l'Ametlla de Mar. Com a punt de referència es pot observar el campanar	394	Figura 17.29. Àrea que serà irrigada pel nou regadiu previst Aldea-Camarles	401
Figura 17.10. Grans usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre	394	Figura 17.30. Noves construccions entre les ja existents de Calafat i Sant Jordi d'Alfama, al terme municipal de l'Ametlla de Mar	401
Figura 17.11. Grans usos i cobertes del sòl al Litoral del Baix Ebre	394	Figura 17.31. Canalització d'una riera just a la seva desembocadura	402
Figura 17.12. Paisatge urbà de l'Ampolla. Imatge presa des de la N-340	395	Figura 18.1. Vista panoràmica de la Foia de Ulldecona amb la serra de godall a la dreta i la del Montsià a l'esquerra	411
Figura 17.13. Agricultura tradicional de secà. Al fons els turons de les Colladetes	395	Figura 18.2. Finca d'oliveres amb construccions de pedra en sec	412
Figura 17.14. Agustí Vizcarro. <i>Port</i> , 1993	395	Figura 18.3. Camp de tarongers	412
Figura 17.15. Niebla. Detall Mural II Tosses 21	396	Figura 18.4. Litoral del Montsià amb la Serra del Montsià i la cimentera al fons	412
Figura 17.16. Ferran Arasa. <i>L'Atmella de Mar</i>	396	Figura 18.5. Vista panoràmica dels Freginals. Al fons els Ports i el nucli urbà del Mas de Barberans	412
Figura 17.17. Ferran Arasa. <i>L'Ampolla</i>	396	Figura 18.6. Bassa del Montsià dintre la Foia, al terme municipal d'Ulldecona.....	414
Figura 17.18. Espai d'Interès Natural del Cap de Santes Creus	396	Figura 18.7. Foia d'Ulldecona i Serra de Godall. Imatge presa des de la Serra del Montsià ..	414
Figura 17.19. Castell de Sant Jordi d'Alfama (Segle XIII)	397	Figura 18.8. Vegetació a la desembocadura del riu Sénia	415
Figura 17.20. Antic camí de ronda a l'alçada de l'Illot (Ametlla de Mar). Actualment coincideix amb el GR-92 o de la costa	397		
Figura 17.21. Cala de l'Estany Podrit, a l'Ametlla de Mar	398		

Figura 18.9. Ermita del Remei (Alcanar).....	415	Figura 18.28. Dinàmica dels usos del sòl a les Serres de Montsià-Godall. 1992-2002	422
Figura 18.10. Esquerra: vista aèria del port de Sant Carles de la Ràpita. Dreta: vista aèria del port de Sant Carles de la Ràpita	416	Figura 18.29. Estable o paridora a la serra de Godall	423
Figura 18.11. Cingles i espadats a la Serra del Montsià.	416	Figura 18.30. Planta cimentera d'Alcanar	424
Figura 18.12. Serra de Godall al fons. Els canvis de color indiquen activitats extractives	417	Figura 18.31. Mas d'en Comú a la serra del Montsià	424
Figura 18.13. Grans usos i cobertes del sòl a les serres de Montsià-Godall	417	Figura 18.32. Noves construccions a Sant Carles de la Ràpita	424
Figura 18.14. Grans usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre	417	Figura 18.33. Abandonament d'algunes finques a la zona coneguda com «els Prats», al terme municipal d'Alcanar	424
Figura 18.15. Nucli urbà i entorns de Freginals	418	Figura 18.34. Patrimoni rural construït a la Foia d'Uldecona	425
Figura 18.16. Narcís Galià. <i>El litoral</i> . Alcanar.....	418	Figura 19.1. Camps d'arròs inundats amb construcció típica del Delta al fons	435
Figura 18.17. Narcís Galià. <i>La Pietat</i> , Uldecona	418	Figura 19.2. Delta de l'Ebre amb els camps d'arròs inundats	439
Figura 18.18. Narcís Galià. <i>Ermita del Remei d'Alcanar</i>	418	Figura 19.3. Delta de l'Ebre amb els camps d'arròs verdejant.....	436
Figura 18.19. Desembocadura del riu Sénia	419	Figura 19.4. Delta de l'Ebre amb els camps d'arròs espigats	436
Figura 18.20. Olivera monumental ubicada a les faltes de la Serra de Godall	420	Figura 19.5. Delta de l'Ebre amb els camps d'arròs segats	436
Figura 18.21. castell d'Uldecona. Data entre els segles IX i XVII	420	Figura 19.6. Sorres a la barra del Trabucador, direcció la punta de la Banyà (Sant Carles de la Ràpita)	438
Figura 18.22. Barraca de Quicolis. Element amb valor històric construït en la tècnica de la pedra en sec	420	Figura 19.7. Sosar inundat al Delta de l'Ebre	438
Figura 18.23. Serra de Godall a la dreta i serra del Montsià a l'esquerra, amb la foia d'Uldecona al centre	421	Figura 19.8. Calaixos de Buda i canal de Migjorn (Sant Jaume d'Enveja). Imatge presa des del mirador de l'Alfacada.....	439
Figura 18.24. Àrea interpretativa del bosc del Bugar a Sant Carles de la Ràpita	421	Figura 19.9. Barraques del Delta de l'Ebre. Principis del segle XX.	440
Figura 18.25. Façana marítima de les Cases d'Alcanar	421	Figura 19.10. Canal de rec a principis del segle XX	440
Figura 18.26. Vistes del port de Sant Carles de la Ràpita des del mirador del Sagrat Cor	422	Figura 19.12. Cultiu de l'arròs. Inicis del segle XX	440
Figura 18.27. Bassa de l'Ermita. Al fons la Serra de Godall i l'ermita de la Pietat d'Uldecona.....	422	Figura 19.11. Masos del Delta de l'Ebre. Principis del segle XX.	440

Figura 19.12. Cultiu de l'arròs. Inicis del segle XX	440	Figura 19.31. Mirador ubicat a la unitat. En concret, mirador de Migjorn, des d'on s'observa la llacuna de l'Alfacada, els calaixos de Buda , la gola de migjorn, les platges i el mar	447
Figura 19.13. Desaigüe amb canyar	440	Figura 19.32. Parcel·la d'arrossar durant el període d'inundació	447
Figura 19.14. Arrossars xafats i inundats després de la sega.....	441	Figura 19.33. Dinàmica dels usos del sòl al Delta de l'Ebre, 1992-2002	447
Figura 19.15. Principals usos i cobertes del sòl de les Terres de l'Ebre	441	Figura 19.34. Les dinàmiques en el sector de l'arròs venen molt marcades per la Política Agrària Comuna (PAC)	448
Figura 19.16. Principals usos i cobertes del sòl al Delta de l'Ebre	441	Figura 19.35. Platja del Fangar	448
Figura 19.17. Imatge aèria on s'observa a la dreta el nucli urbà de Sant Jaume d'enveja i a l'esquerra el de Deltebre. Al fons, la desembocadura del riu Ebre.....	442	Figura 19.36. Zones més vulnerables a successos episòdics de grans tempestes que poden provocar la combinació de fort onatge amb elevada marea meteorològica	448
Figura 19.18. Manel Margalef. «Casa de fusta»	442	Figura 19.37. Posta de sol al Delta de l'Ebre	449
Figura 19.19. Josep M ^a Marqués. <i>Caça d'ànecs</i>	443	Figura 19.38. Les línies de baixa i mitja tensió són molt impactants al Delta	449
Figura 19.20. Delia Boix. <i>Arrossar</i>	443	Figura 19.39. Imatge aèria on s'observa la desembocadura del riu Ebre i a l'esquerra l'urbanització de Riumar	450
Figura 19.21. Pegueroles Abadie. <i>L'Auet</i>	443	Figura 19.40. El Delta de l'Ebre conté molts valors i fortalezes	450
Figura 19.22. Perejaume. <i>Pintura i representació</i> (Platja del fangar).....	443		
Figura 19.23. Benet Espuny. <i>Delta de l'Ebre</i>	443		
Figura 19.24. Joaquim Espuny. <i>Delta a Tosses 21. Amposta</i>	443		
Figura 19.25. Albert Porres Viñes. «Platja del Trabucador»	444		
Figura 19.26. Part de la badia del Fangar es troba considerada Reserva Natural de Fauna Salvatge.....	445		
Figura 19.27. Platja dels Eucaliptus (Amposta). Espai litoral amb gran interès ecològic	445		
Figura 19.28. El Delta de l'Ebre és una unitat amb nombrosos valors socials	445		
Figura 19.29. Torre de Sant Joan. Foto realitzada a primera hora del dia	446		
Figura 19.30. Transbordador entre Deltebre i Sant Jaume d'Enveja	446		

ÍNDEX DE TAULES

Taula 11.1. Dinàmica dels usos del sòl a les Muntanyes de Tivissa-Vandellòs, 1992-2002	259
Taula 12.1. Valors ecològics de la unitat amb superfícies reals (ha) i superfícies absolutes (% del total de la superfície de la unitat)	278
Taula 13.1. Valors ecològics de la unitat amb superfícies reals (ha) i superfícies absolutes (% del total de la superfície de la unitat)	301
Taula 16.1. Valors ecològics de la unitat amb superfícies reals (ha) i superfícies absolutes (% del total de la superfície de la unitat)	375
Taula 17.1. Valors ecològics de la unitat amb superfícies reals (ha) i superfícies absolutes (% del total de la superfície de la unitat)	397
Taula 18.1. Valors ecològics de la unitat amb superfícies reals (ha) i superfícies absolutes (% del total de la superfície de la unitat)	419
Taula 18.2. Superfície cremada (ha) en incendis recents a la unitat de paisatge Serres de Montsià-Godall	423
Taula 19.1. Períodes històrics del Delta segons model d'explotació humana del territori	439

